

Hannah Arendt De menselijke conditie-7

Petra Bolhuis 2025
www.maieutiek.nl

1

Homo faber en animal laborans zijn apolitiek

- *Homo faber* wil de wereld mooier en nuttiger maken.
- *Animal laborans* wil welvarender worden en het leven gemakkelijker en langer maken.

Zij lijken de politiek niet nodig te hebben en ervaren het vaak als een last. Zonder de plaats der ontmoeting is echter ook hun leven zijn betekenis kwijt. (192)

Elke gemeenschap heeft baat bij common sense en dat hangt in het netwerk van betrekkingen. Terugtrekken in privé sfeer is ook een verlies van betekenis. Het 'waartoe' raakt uit zicht.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

2

2

Het genie en de politiek

- Mensen – ook genieën- hebben hun waardigheid, hun **wie** ze zijn, los van of boven **wat** zij voortbrengen. Tenminste tot hun dood. (194-195)
- Het (laatste) werk kan de kunstenaar overvleugelen. De verheerlijking van het genie van haar tijd, maakt dat Arendt zegt dat ook een genie zijn eigen leven niet kan reïficeren.
- Dat doet de vraag ontstaan wat zij zou vinden van het verschijnsel BN-er.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

3

3

De arbeider en de politiek (196 e.v.)

- Voor de arbeider was het uitblinken op het publieke domein onmogelijk. Zijn vooruitgang zat in betere arbeidsprocessen en meer welvaart. Dat is een andere vorm van gelijkheid dan op het publiek domein bestaat.
- De arbeidersbeweging moet volgens Arendt onderscheiden worden in de
 1. Vakbonden die streven naar welvaart en betere arbeidsomstandigheden en met succes.
 2. Arbeidersopstanden in totalitarisme en radenstelsel die zoeken naar politieke omwentelingen. (Hongarije)

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

4

4

Arbeid (ers) op politiek domein is nieuw in onze tijd (200)

- Arbeiders en vrouwen krijgen pas in onze tijd stem- en kiesrecht. Dat betekent dat voor het eerst deze mensen ook deel uitmaken van een politiek domein. De vraag is of we ondertussen niet van iedereen arbeiders en makers gemaakt hebben.
- Juist nu we met zovelen zijn wordt de onvoorspelbaarheid en kwetsbaarheid van het politieke domein zichtbaar.
- Het is verleidelijk om werken, doelgerichtheid en meetbaarheid in te zetten in plaats van handelen en spreken.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

5

5

Handelen wordt maken

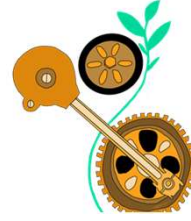
- Tirannen kunnen vriendelijk zijn, maar alle mensen worden door hen van het politieke domein verdreven.
- 'Handelen en niet weten, en weten en niet handelen', is de indeling van Plato. (205) Maar dat is volgens Arendt geen handelen meer. Dit werkt ze later uit als 'gedachtenloosheid'. (*thoughtlessness*)
- Weten is initiatief nemen, maar hier zijn de anderen gereduceerd tot slaven. Daarmee maakt de heerser het Schone, Goede en Ware. Het idee van politiek = maken is blijvend van invloed.(210)

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

6

6

Wanneer komt het geweld op?

- Arendt zegt dat eerst regeren van inhoud veranderde; heersen werd maken en vervaardigen.
- Daarna, als mensen worden gezien als homo faber, wordt geweld een steeds belangrijker thema.
- Maken heeft als kenmerk dat de situatie als aangetroffen stuk moet. Daarna kan men met de zo ontstane grondstoffen op een ontgonnen ondergrond iets gaan bouwen. Dat zien we terug in het verschil maken- vermaken en bouwen-verbouwen. De stam van het werkwoord is het nieuwe begin.

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_nj

7

7

Als je in doelen denkt worden alle middelen heilig

“Wij zijn waarschijnlijk de eerste generatie die ten volle de moorddadige consequenties heeft leren beseffen van een gedachtegang die ons dwingt te erkennen dat alle middelen, mits ze doeltreffend zijn, toelaatbaar en gerechtvaardigd zijn ter bereiking van iets wat wordt omschreven als een doel; met andere woorden: dat het doel de middelen heiligt.

En aan deze platgetreden paden van het denken ontkomt men ook niet met het introduceren van zekere restricties, (...) Want spreken over doeleinden die niet alle middelen heiligen, is spreken in paradoxen, omdat het stellen van een doel per definitie de rechtvaardiging van de middelen inhoudt; en paradoxen duiden er wel altijd op dat men ergens mee in de knoop zit, maar heffen de verlegenheid niet op en overtuigen daarom nooit.

Zolang wij blijven geloven dat wij op het publieke domein te doen hebben met doeleinden en middelen, zolang zullen wij niemand ooit kunnen beletten alle middelen te gebruiken om een eenmaal gesteld doel te bereiken.” (210)

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_nj

8

8

De reden dat maken zo populair wordt

- Handelen en spreken, in steeds grotere groepen individualistisch geworden mensen, is lastig en onvoorspelbaar.
- De vooruitgang van homo faber is gigantisch en velen worden er beter van omdat hun leven en hun arbeid vergemakkelijkt wordt.
- Arendt ziet andere oplossingen die het niet gemakkelijk, maar wel beter hanteerbaar, maken dat iedereen een handelend wezen is geworden. Deze zijn: verantwoordelijkheid, vergeving, eerbied en beloften.